

«Objectes simbòlics» («L'estaca»), passant pels «Temps polítics» («La nit»), el «Temps ideal» («Cal que neixin flors a cada instant»), la «Natura i la cultura popular» («Al vent», «Cançó de matinada»), la «Terra real i els personatges» («Tio Canya», «Homenatge a Teresa»), la «Terra històrica» («Quatre rius de sang»), l'«Individu i la col·lectivitat» («Se'n va anar») i la «Realitat, entre la vida i la mort» («Campanades a mort»).

Així doncs, en conjunt, els diferents capítols, a banda de donar visions aprofundides de cada un dels aspectes que tracten, es complementen de manera harmònica fins al punt que són ben poques les repeticions de conceptes o anàlisis que s'hi poden detectar. Insistim-hi: aquest és un volum que serà imprescindible als investigadors futurs d'aquest fenomen d'una cançó que no ha deixat de ser nova, adaptant-se als nous models i a les noves demandes d'un públic que vol productes sonors en català actuals.

PIQUER, Adolf: *La identitat narrativa valenciana en el segle xx*, València: Institució Alfons el Magnànim, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2020; «Estudis Universitaris» 172.

ALFONS GREGORI

Universitat Adam Mickiewicz de Poznan

alfons@amu.edu.pl

En la imprescindible col·lecció *Estudis Universitaris* ha aparegut una visió panoràmica de la narrativa valenciana signada per l'investigador de la Universitat Jaume I Adolf Piquer. Aquesta obra, que es mou entre dos models (la divulgació i el debat teòric, historiogràfic)¹ té dues característiques que la fan distingible a primer cop d'ull. D'una banda, el títol focalitza en la qüestió de la identitat, és a dir, no sembla voler ser un mer repàs historiogràfic per sortir del pas. De l'altra, es tracta d'un volum de reduïdes dimensions, i si fullegem l'índex ens adonem que, en sentit estricte, la visió panoràmica resulta sols una part del conjunt d'apartats que componen el llibre. Anem, doncs, a la divisió per matèries. Després d'una breu introducció, que presenta el treball com «[...] un repàs i un balanç —passada la fi de segle— d'allò que ha estat la nostra escriptura narrativa al llarg de cent anys» (p. 9) i on se sintetitzen els punts clau dels arguments de l'autor a l'hora de

1. Així, s'empra tant certa terminologia acadèmica —les formes «homodiegètic intradiegètic» (p. 136) de Genette—, com mots d'ús tradicional més estès, en aquest cas «omniscència» (p. 176). De fet, l'autor considera cabdal l'aprofitament del saber destil·lat durant la recerca dins dels estudis literaris: «Si d'alguna cosa hauria de servir la teoria de la literatura és per marcar les pautes de l'estètica de la narrativa contemporània en valencià.» (p. 159)

conceptualitzar la narrativa valenciana anunciada, trobem els dos capítols que constitueixen l'esmentada visió panoràmica; tots dos ocupen més de la meitat de l'obra, i els divideix la cesura en majúscules de la guerra civil. D'aquesta manera, el primer apartat abasta des dels precedents romàntics i del realisme del XIX fins a la figura d'Ernest Martínez Ferrando, passant per les inèrcies derivades dels corrents dominants anteriors, així com els intents de superar l'ombra renaixentista de Teodor Llorente, que tan bé representen els escriptors Carles Salvador i Artur Perucho. El segon apartat planteja inicialment un fresc de la postguerra que engloba les tres primeres dècades del franquisme, per subratllar més endavant la creació literària d'Enric Valor com a símptoma del difícil redreçament de les lletres valencianes i enllaçar així amb el període ja més lluit del tardofranquisme i la transició —amb totes les seves innovacions. En l'última etapa, els vuitanta i noranta, segueixen els canvis pregons en la tradició dels temps precedents i es produeix una àmplia i significativa diversificació d'estils i (sub)gèneres literaris, en consonància amb el desenvolupament de la indústria editorial al País Valencià.

En canvi, els dos capítols següents examinen els mateixos materials i d'altres que incorpora consegüentment l'autor, en un exercici de penetració més decidit i minucios, per bé que des de perspectives diferents que en els dos capítols anteriors. D'aquesta manera, en l'apartat «Visions de conjunt» desglossa els temes de la narrativa estudiada, cosa que necessàriament significa un apropament més robust a la qüestió dels (sub)gèneres esmentada més amunt, quan parla d'aspectes com els models costumistes heretats del segle XIX, el realisme que beu de la memòria de la guerra, el temps retrobat o les ambientacions històriques en general, enfront de l'anomenada banalment «literatura de gènere», que aquí implica un bon tall del pastís creatiu: les modalitats no mimètiques, la narrativa eròtica, la policíaca o la literatura infantil i juvenil. D'altra banda, el títol del següent capítol, «Aprofundiment en autors», resulta força il·lustratiu de la perspectiva escollida. Els quatre escriptors que hi apareixen pertanyen a les darreres dècades estudiades en el volum i cadascun d'ells representa opcions estètiques força diferenciades: Joan Francesc Mira, Josep Lozano, Ferran Torrent i Isabel-Clara Simó. Finalment, l'apartat «Balanç provisional. On érem i on som?» funciona a manera de conclusions, i s'hi subratlla la importància de la renovació de les formes de narrar en el procés literari i cultural exposat, de la figura de l'escriptor davant d'una societat com la valenciana, i del valor innegociable de la lectura. En aquesta secció final, l'autor no s'està de presentar algunes lectures recomanables, les quals assoleixen fins a cert punt un estatus canònic de la mà de l'investigador, donat que la tria no es basa sols en un criteri subjectiu, sinó que té en compte paràmetres de temporalitat (i per tant de representativitat).² Val a dir que resulta un gran encert la inclusió de dos apartats bibliogràfics finals per separat: d'una banda, la bibliografia

2. Tot i que la resistència a la canonització hi és present des de la part introductòria: «No es tracta de fixar un canó, sinó més aviat d'obrir el meló que ens han regalat els escriptors, i buscar-ne la part mollar i més dolça.» (p. 11)

crítica i teòrica, aquella que infon vida acadèmica al cos del treball, i, de l'altra, un apèndix dels autors i obres que apareixen citats o mínimament al·ludits en alguna de les seccions del llibre, i que constituïran l'objecte de desig dels lectors un cop se sentin captivats per la visió autoritzada que en dona l'investigador valencià.

I ja que fem esment d'Adolf Piquer, no sorprèn veure referenciats en l'aparell bibliogràfic de caràcter teòric i crític un bon nombre dels seus treballs publicats en una ja dilatada carrera acadèmica. Des de mitjans dels vuitanta, però amb una intensitat major en els noranta i al segle XXI, Piquer s'ha fet un nom en el món dels estudis catalans mitjançant una recerca que té com a eixos centrals el territori (la literatura escrita en català al País Valencià) i els gèneres (la narrativa detectivesca i negra, el fantàstic, el realisme compromès), fet que es troba perfectament reflectit en el volum aquí ressenyat. Què ens hi proposa l'investigador? Per respondre-ho cal que tornem al primer dels aspectes que caracteritzen el text a primera vista. Es tracta, recordem-ho, del terme «identitat», substantiu que fa de nucli del títol. Si hi parem atenció, no resulta habitual aquest ús acompanyat de l'adjectiu «narrativa» —i de fet cal distingir-lo de la teoria d'identitat narrativa sorgit en el camp de la psicologia, amb especials ramificacions en l'hermenèutica literària, però en un sentit prou diferent del proposat per Piquer. Aquest planteja una lectura ideològica del fet literari valencià concentrant-se en la narrativa com aquell conjunt de la creació literària —que ell arriba a anomenar «gènere» (p. 120)— que ha triomfat en el mercat i en l'àmbit de la lectura, especialment si el comparem amb la poesia, l'assaig o el teatre. Aquest èxit condueix a un lligam més sòlid amb la societat valenciana, que és allò que en última instància es pretén emfatitzar al llibre. Així, el plantejament ideològic parteix d'una identitat lingüística, però també cerca quelcom més, quelcom que es troba justament en la idea mateixa d'ideologia, sigui quina sigui la definició que en vulguem fer: la ideologia serveix per crear una «aparença» d'unitat en un grup social, no tant en el sentit d'homogeneïtzació —cosa que ens duria als totalitarismes—, sinó en l'atorgament de sentit a allò compartit, un sentit com a meta, com a horitzó d'expectatives, com a col·lectivització dels desigs i les energies.³

Com es pot aplicar això en l'àmbit literari? En un volum tan breu com aquest havia de ser per força complicat, però resulta convincent en la mesura que s'hi marquen línies d'argumentació que contribueixen a traçar un mapa (renovat) de la identitat narrativa valenciana. En aquest sentit, cal posar en relleu el punts que segons l'autor la definirien: la modernitat imprescindible que va suposar Carles Salvador; el paper simbòlic encarnat per Enric Valor com a autor «a destemps» —autor paradigmàtic, doncs, de la narrativa valenciana com a tal—; l'equilibri entre models tradicionals i l'experimentalisme que ha suposat l'obra de Joan Francesc Mira; i la força dels subgèneres en la creació contemporània (en particular els no mimètics, el policíac i l'eròtic).

3. Piquer té molt clares les etiquetes identitàries: es refereix als autors valencians com a «escriptors regionals dins del panorama nacional» (p. 185).

Ara bé, els lectors poden quedar desconcertats per algunes afirmacions sobre l'adscripció d'obres a determinades modalitats narratives, cosa que potser té més de problema nominal que de plantejament de fons, tot i que contribueix a la confusió terminològica entre el fantàstic i els seus afins, com ara quan s'identifiquen els motius real-meravellosos amb els neofantàstics (p. 142). Cert és que, en general, els mateixos especialistes no s'han posat d'acord sobre determinades distincions —tampoc en relació amb algunes tradicions nacionals—, però resulta igualment cert que darrerament s'ha arribat a alguns acords de base per facilitar el debat acadèmic, els quals superen equivalències com l'esmentada. És la missió dels investigadors fer-nos entendre entre els nostres col·legues i poder-ho transmetre a la societat quan convé. Un altre aspecte controvertit és la delimitació cronològica que estableix el títol: les fronteres temporals han estat etern tema de debat en les humanitats, ja que contraposen l'ordre convencional —l'ordenació del temps que ens facilita la vida— amb dos tipus de vitalitat: la dels corrents literaris i la dels autors més enllà dels marges temporals fixats. En aquest marc, sempre resulta contraproductiu oferir uns límits preestablerts que a l'hora de la veritat no s'acaben d'acomplir en el material seleccionat per a l'anàlisi. Piquer té dret a establir el segle XX com a camp de treball a fi de donar més força a la seva argumentació de fons, però també és cert que unes dates concretes al títol en lloc de «segle XX» haurien permès reflectir més encertadament el contingut del volum sense decebre els lectors més informats. Finalment, quant a l'aspecte formal, a banda d'un grapat de badades puntuals, cal assenyalar l'ús irregular de cometes i cursives en títols d'obres: mentre que algunes mostres de narrativa breu van entre cometes (ps. 50-51), d'altres apareixen en cursiva.

GRASSET, Eloi: *La trama mortal. Pere Gimferrer y la política de la literatura (1962-1985)*, Sevilla: Renacimiento, 2020.

MARIA DASCA

Universitat Pompeu Fabra
 maria.dasca@upf.edu

En nou capítols de dimensions similars, Eloi Grasset analitza el paper que Pere Gimferrer, en la seva triple faceta de poeta, crític i agent cultural, tingué en el camp literari castellà i català. Per fer-ho traça una àmplia panoràmica de les activitats literàries i culturals que l'escriptor va a dur a terme entre 1962 i 1985, que inclouen crítiques cinematogràfiques i literàries, els primers poemaris en castellà (recollits a *Poemas, 1963-1969*) i en català (aplegats a *Mirall, espai, aparicions. Poesia 1970-1980*), els assajos dedicats a l'obra de J. V. Foix, Octavio Paz, Antoni Tàpies i Joan Miró, el *Dietari* i la novel·la *Fortuny*, entre d'altres. El principal mèrit d'aquesta monografia és la capacitat de posar en relació, a través del segui-